

सार्वजनिक जग्गा संरक्षण तथा उपयोग सम्बन्धी ऐन, २०७८

प्रस्तावना:

नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका सार्वजनिक तथा पर्ति जग्गाहरूको उचित संरक्षण गरि सोको प्रभावकारी र वैज्ञानिक उपयोगबाट नगरपालिकाको आय समेत वृद्धि गर्ने अभिप्रायले यो सार्वजनिक जग्गा संरक्षण र उपयोग सम्बन्धी ऐन २०७८ तर्जुमा गरिएको छ । नगरपालिकाको महत्वपूर्ण स्रोतको रूपमा रहेको जग्गाको सार्वजनिक उपयोग, संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने विषयलाई समेत यो ऐन मार्गदर्शक बन्नेछ। यस्तो ऐनको अभावमा सार्वजनिक जमिनको अनियन्त्रित र अव्यवस्थित प्रयोग हुनगई नगरपालिकाको आयमा समेत प्रतिकूल असर पर्न सक्ने, अतिक्रमण हुनसक्ने, फोहोर तथा कुरूपभई सहरी सौन्दर्यता निर्माणमा प्रतिकूलता उत्पन्न हुन जाने देखिन्छ। जग्गा संरक्षण तथा उपयोग ऐनका आधारमा नै नगरपालिकाले यस सम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा एवम् कार्यान्वयन गर्न सहज हुने देखिएकोले नेपालको संविधानको धारा २२६ र स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ का १०२ बमोजिम कानुनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले नगर सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(क) यो ऐनको नाम “सार्वजनिक जग्गा संरक्षण तथा उपयोग सम्बन्धी ऐन, २०७८” रहेकोछ।

(ख) यो ऐन नगर सभाको बैठकबाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यो ऐनमा :

(क) “सार्वजनिक जग्गा” भन्नाले नेपाल सरकारको स्वामित्वमा भई हाल स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ बमोजिम नगरपालिकाको रेखदेख र संरक्षण रहेका जग्गाहरू सम्झनु पर्दछ।

(ख) “संरक्षण” भन्नाले नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका सम्पूर्ण सार्वजनिक जग्गाहरूको अभिलेख, त्यसमा नगरपालिकाको नियन्त्रण र त्यस्ता जग्गाको उचित संरक्षण र उपयोग समेतलाई जनाउदछ ।

- (ग) “प्रमुख वा उप-प्रमुख भन्नाले” सूर्योदय नगरपालिकाका प्रमुख र उप-प्रमुखलाई सम्झनपर्दछ।
- (घ) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले नगरपालिकाको प्रशासकीय प्रमुखलाई सम्झनु पर्छ।
- (ङ) “वडा” भन्नाले सूर्योदय नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय अन्तर्गतका वडा सम्झनुपर्दछ।
- (च) “कार्यालय” भन्नाले सूर्योदय नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय सम्झनुपर्छ। सो शब्दले वडा समेतलाई बुझाउँदछ।
- (छ) “स्थानीय तह” भन्नाले सूर्योदय नगरपालिकालाई सम्झनु पर्नेछ।
- (ज) “पहिलो पक्ष” भन्नाले सूर्योदय नगरपालिकालाई सम्झनु पर्नेछ।
- (झ) “दोस्रो पक्ष” सार्वजनिक जग्गा उपयोगका लागि नगरपालिकासँग सम्झौता गर्ने पक्षलाई सम्झनु पर्नेछ।

३. सार्वजनिकपति जग्गाको विवरण संकलन गर्ने :

३.१ नगर क्षेत्रमा रहेका सार्वजनिक जग्गाहरूको लगत तयार गरी अभिलेख राखिनेछ। उक्त कार्यमा वडा समिति समेत सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण र अभिलेख राख्ने कार्यमा जिम्मेवार हुनु पर्नेछ।

४. सार्वजनिक जग्गा संरक्षण गर्न सकिने क्षेत्रहरू:

१. यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाहरू ऐतिहासिक, पुरातात्विक, सांस्कृतिक तथा धार्मिक महत्वका सम्पदा, प्राचीन स्मारक, सार्वजनिक तथा सामुदायिक भवन, सार्वजनिक, ऐलानी, पर्ती जग्गा वा सार्वजनिक खर्चमा निर्माण भएर प्रयोगमा आएका वा नआएका सम्पत्तिको संरक्षण गरिनेछ।
२. खुल्ला क्षेत्र, चोक, घाट, पाटी-पौवा,सत्तल,धर्मशाला, धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थल, डाँडापाखा, चरण क्षेत्र, पानीको मुहान, पोखरी, तलाउ, इनार, कुवा, धारा, ढुङ्गेधारा, गुँठीघर, बाटो, सडक, पुल-पुलेसा, कुलो नहर, लगन राख्ने, पार्श्वचित्र तयार गरी संरक्षण गरिनेछ। संरक्षित जग्गालाई नगरपालिका आफैं वा निजि क्षेत्रले प्रयोग गर्ने गरी उपभोग गर्न सक्नेछ।

५. सार्वजनिक जग्गा उपयोग गर्न सकिने क्षेत्रहरू:

१. जग्गाको स्वरूपमा खासै परिवर्तन नहुने गरी कम्तिमा ५ वर्ष पहिलादेखि सार्वजनिक जग्गाको रूपमा प्रयोग हुँदै आइरहेका जग्गालाई नगरको आय बृद्धि हुने गरी उपयोग गरिनेछ ।
२. नगरपालिकाको समग्र हित हुने खालको अन्य कार्यहरूमा नगरपालिकाभित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाहरूको प्रयोग गर्न सकिनेछ ।
३. नेपाल सरकार वा अन्य सरकारी निकायमार्फत निर्माण भएका भौतिक संरचनाहरू तर कार्यान्वयनमा नआएका त्यस्ता संरचनाहरूलाई नगरको हितमा प्रयोग गर्न सकिनेछ ।
४. महत्वपूर्ण धार्मिक पर्यटकीय सार्वजनिक जग्गाको नगरपालिकाले सम्बन्धित निकायसित समन्वय गरी लगत कट्टा गर्न सक्नेछ ।
५. तर, हरियाली वन क्षेत्रमा रहेका सार्वजनिक जग्गामा वातावरणीय असर गर्ने कुनै प्रकारका संरचना बनाउने उद्देश्यले उपयोग गरिने छैन ।

६. सार्वजनिक जग्गा उपयोग गर्ने प्रकृया

- (१) दफा ३ बमोजिम पहिचानको भएका सार्वजनिक जग्गाहरूलाई देहाय बमोजिम प्रयोगमा ल्याइनेछ ।
 - क. नगरपालिकाले आफ्नो लगानीमा उक्त जग्गामा संरचना निर्माण एवं सुधार गर्न सक्ने ।
 - ख. नीजि क्षेत्रलाई अन्य व्यापारिक प्रयोजन नभई पर्यटकिय संरचना निर्माण जस्तै पार्क, उद्यान निर्माण गरी पर्यटकहरूलाई आकृषित गर्ने उद्देश्यका साथै नीजि क्षेत्रबाट प्रस्ताव माग गर्न सकिने।
 - ग. कुनै पनि सार्वजनिक जग्गामा भौतिक संरचना निर्माण गरी प्रयोगमा नआई त्यस्तो संरचनामा रहेका फर्निचर फिक्चर्स, मेशीनरी औजार जस्ता सामाग्री उपयोग नभई नष्ट हुने देखिएमा त्यस्तो सामाग्री नगरपालिकाको निर्णयानुसार उचित प्रयोगमा ल्याउन सकिनेछ ।
 - घ. नीजि क्षेत्रलाई उक्त जग्गा प्रदान गरी सो जग्गा उपयोग गर्ने कार्यमा सहजीकरण सिफारिस गर्न देहाय अनुसारको सिफारिस समिति रहनेछ।

सार्वजनिक जग्गा रहेको वडाको वडा अध्यक्ष- संयोजक

कार्यपालिका सदस्य मध्येबाट नगर प्रमुखले तोकेको महिला सहित २ जना- सदस्य प्राविधिक -सदस्य

योजना अधिकृत- सदस्य सचिव कुनै सार्वजनिक जग्गा १ देखि बढि वडा सम्म फैलिएर रहेको अवस्थामा सबै भन्दा वढी क्षेत्रफल ओगट्ने वडा अध्यक्ष उपरोक्त समितिको संयोजक हुनेछ ।

७. सार्वजनिक जग्गा उपयोगमा ल्याउनका लागि आवश्यक प्रकृया

- (१) सार्वजनिक जग्गाको उपयोगका निजी क्षेत्रलाई संलग्न गराउनका लागि देहायका प्रकृया पुरा गर्नुपर्नेछ ।
 - क. नगर सभाबाट सार्वजनिक जग्गा उपयोगमा ल्याउन उपयुक्त भएको ठहर।
 - ख. सार्वजनिक जग्गाको प्रयोग निश्चित संरचना निर्माण सहित न.पा.को तर्फबाट प्रयोग गरिने हो वा जग्गाको स्वरूप परिवर्तन नहुने गरी निजी क्षेत्रलाई प्रदान गरिने हो सो वार यकिन।
 - ग. सार्वजनिक जग्गाको उपयोगबाट नगरपालिकालाई हुन सक्ने लाभको विश्लेषण सहित सहजीकरण समितिको सिफारिस।
 - घ. कार्यपालिकाले आवश्यक छलफल गरी नगर सभामा सिफारिस ।
 - ड. नगर कार्यपालिकाबाट प्रस्तावको उपयुक्त भएको ठहर सहित निर्णय।
 - च. सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण र सुधार सहित सामान्य संरचना निर्माण गरी नगरपालिकाले तोकिएको शुल्क लगानीकर्ता निजी क्षेत्रले संकलन गर्न सक्नेछ ।
 - छ. यसरी संकलन गरिने र कम मध्ये निश्चित रकम वार्षिक रुपमा न.पा.लाई बुझाउनुपर्नेछ।
८. कुनै विवाद भएमा नगरपालिकाको निर्णय अन्तिम हुने: (१) सार्वजनिक जग्गा संरक्षण र उपयोगका सम्बन्धमा कुनै विवाद भएमा नगरपालिकाको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

९. सम्झौता पुनरावलोकन गरिने

- (१) यस पुनरावलोकनका क्रममा लाभ लागत विश्लेषण गरी सम्झौतामा दुवै पक्षको सहमतीमा आवश्यक बुँदाहरू थप घट गर्न सकिने
- (२) उपदफा (१) बमोजिम पुनरावलोकनका लागि सहजीकरण समितिले अध्ययन गरी समसामयिक रुपमा सम्झौतामा गर्नुपर्ने हेरफेरका सम्बन्धमा नगरकार्यपालिका समक्ष सिफारिस गर्ने।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम बजारको अवस्था विश्लेषण गरि वार्षिक रुपमा बुझाउन सहमति भएको रकमका सन्दर्भमा दुवै पक्ष सहमत भई १० प्रतिशत रकम थप गर्न नगरकार्यपालिकामा सिफारिस गर्न सक्ने ।

१०.सम्झौताका शर्तहरू उल्लंघन भएमा सम्झौता तोड्न सकिने

- १) सार्वजनिक जग्गा उपयोगका लागि भएको सम्झौताका शर्तहरूको पूर्ण पालना गर्नुपर्नेछ। शर्तहरूको पालना नगरिएको खण्डमा तत्काल सम्झौता रद्द गरि यसबाट भएको हानी नोक्सानी समेत दोस्रो पक्ष सँग असुल उपर गरिनेछ ।

११.नियमित अनुगमनर प्रतिवेदनहुने:

- (१) सम्झौता बमोजिम दोस्रो पक्षबाट हुने कारवाहीका काम सम्बन्धमा नगरपालिकाका तर्फबाट नियमित अनुगमन गरिनेछ।
- (२) दोस्रो पक्षले प्रत्येक वर्ष भए गरेका, कामहरू प्राप्त उपलब्धी एवं आई परेका समस्या र समाधानको उपाय सहितको प्रतिवेदन शाखाबाट नगरपालिकामा पेश गर्नुपर्नेछ ।